

Szent István Egyetem
Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola
Gödöllő

Doktori értekezés tézisei

A monetáris integráció várható hatásai Magyarországon

Készítette:

Soós János

Gödöllő

2011. január

A Doktori Iskola

megnevezése

Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága:

gazdálkodás- és szervezéstudomány

vezetője:

**Dr. Szűcs István MTA doktora (közgazdaságtudomány),
egyetemi tanár, SZIE GTK Közgazdaságtudományi és
Módszertani Intézet, Gödöllő.**

Témavezető:

**Dr. Farkasné Dr. Fekete Mária Ph.D.
(közgazdaságtudomány), egyetemi docens, SZIE GTK
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet, Gödöllő.**

.....
Az Iskolavezető jóváhagyása

.....
A Témavezető jóváhagyása

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	3
A téma aktualitása és jelentősége	3
A kutatás célja.....	5
A kutatás hipotézisei.....	6
2. ANYAG ÉS MÓDSZER	8
Statisztikai és szakirodalmi források	8
Önálló elmélet	8
Modellfejlesztés	9
3. EREDMÉNYEK	10
Az euró bevezetésének időzítése	10
A fenntartható konvergencia elérésének és fenntartásának pályái – önálló elmélet.....	10
Az euró-átállás várható menete Magyarországon	12
Modellfejlesztés az euró magyarországi bevezethetősége valószínűségének becsléséhez	13
Új, újszerű tudományos eredmények.....	18
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	20
5. ÖSSZEFOGLALÁS	23

1. BEVEZETÉS

Általánosan elfogadott tény, hogy az eurózóna létrejötte és az euró mint egységes valuta 1999. évi bevezetése történelmi pillanat volt az Európai Unióban (EU), csakúgy, mint a világgazdaságban. Az EU történetét végignézve kijelenthető: a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) az európai integráció ez idáig valószínűleg legnagyobb vívmánya. A már a GMU létrehozása előtt kialakult kritikai iskola permanens jelenléte, illetve a GMU-hoz való csatlakozás feltételeivel kapcsolatos viták és tagállami visszaélések ellenére a GMU fejlődése folyamatosnak mondható. A maastrichti gazdasági és jogi kritériumokat teljesítő, az eurózónát alapító 11 EU tagállamot az elmúlt években további régi és immáron új tagállamok is követték. Noha egyes tagállamok nem szorgalmazzák az euró bevezetését, az eurózónán kívüli EU tagállamok döntő többsége az euró jövőbeni bevezetése mellett tette le voksát.

Az egységes valuta bevezetése óta eltelt több mint egy évtized eredményei döntően összhangban vannak az eredeti elképzelésekkel. A közös európai valuta az EU 27 tagállamából jelenleg 17-ben, mintegy 330 millió európai lakos hivatalos fizetőeszköze. Az eurózóna a megtermelt bruttó hazai termék tekintetében világviszonylatban a 2. helyet foglalja el az Amerikai Egyesült Államok után. Az euró egy alacsony inflatorikus környezetben relatíve stabil valuta, amely igen komoly nemzetközi pozíciókat is kivívott már magának: nemzetközi dimenziója, illetve tartalékvalutaként és tranzakciós valutaként történő felhasználása nő, globális szinten pedig az amerikai dollár mögött a világ második legfontosabb nemzetközi valutájává vált. Az euró élénkítette az eurózónán belüli kereskedelmet, működőtöke-befektetéseket és határon átnyúló portfólió-befektetéseket, továbbá az euróövezeti tagállamok közötti portfólió-áramlás elősegítésével hozzájárult a befektetői és fogyasztói kockázatok diverzifikációjához. Az eurózónán belüli kereskedelem ösztönzésével az euró fokozta a versenyt, és ezzel hozzájárult a kereskedelmi áruk konvergenciájához.

A téma aktualitása és jelentősége

Az értekezés témájának aktualitása széles körben ismert. Magyarország a Csatlakozási Szerződés aláírásával 2004-ben elkötelezte magát arra, hogy – betartva az előírásokat – teljesíti a szükséges feltételeket és idővel csatlakozik az eurózónához és bevezeti az eurót. Már az EU tagság elnyerése előtt is kiemelt kérdés volt a forint majdani euróra váltása, ennek megfelelően a magyar kormányok több alkalommal is céldátumról határoztak. Hiába volt azonban mindig is egyetértés az illetékes

hatóságok részéről, hogy összességében érdemes az ország számára az eurózónabeli csatlakozás, ez a folyamat érdemben nem haladt előre, Magyarország a 2000-es évek első évtizedében döntően olyan makrogazdasági eredményeket ért el, melyek távol álltak az euró bevezetésének lehetőségétől. Ebben az időszakban a rossz gazdasági eredményekhez több alkalommal is piaci bizalmi válság társult, mely több ízben is a piacok drasztikus reakciójához vezetett.

A hibás gazdaságpolitikai lépésekből adódó nehézségeket tovább nehezítette a 2007 nyarán elkezdődött amerikai jelzálogpiaci válság, ami 2008-tól robbanásszerűen pénzügyi és világgazdasági válságot indított el. A magyar gazdaság mindezek következtében (is) 2008 októberében krízishelyzetbe került, és egyedül az IMF/EU mentőcsomagja révén sikerült elkerülni a gazdasági összeomlást. Ezt követően az ország mély recesszióba került, ahonnan először 2010 tavaszán látszódtott – a világgazdasági fejlemények következtében csak homályosan – először kiút. Úgy vélem, hogy Magyarország számára 2010-ben az euró bevezetése nemcsak a „békeidőben” várható nettó pozitív hozadékok realizálása miatt kiemelten fontos, hanem a gazdaság alapjainak rendbetétele miatt is. Azzal, hogy az ország megcélozza az eurózónabeli tagságot, egyúttal történelmi lehetőség is adódik arra, hogy több évtizednyi halogatás után végre megtörténjenek azok a reformintézkedések, melyek révén tartósan stabilná lehetne tenni a gazdaságot, kiegyensúlyozottabbá lehetne igazítani a növekedési pályát és csökkenteni lehetne az ország kitétségeit. Az is egyértelművé vált mostanra, hogy a kilábalás sokkal törekenyebb és nehezkesebb, mint azt sokan várták, hiszen megváltozott a világgazdaság. Mindezek alapján kijelenthető, hogy Magyarország eurózónabeli csatlakozására való felkészüléskor nemcsak a közelmúlt válságára kell tekintettel lenni, hanem a rendkívül kiszámíthatatlanná vált világgazdasági környezetre és a várhatóan tartósan kockázatokkal és bizonytalanságokkal teli jövőre is.

A feldolgozott téma aktuális az eurózóna szempontjából is, hiszen 2010-ben világszerte felerősödtek a GMU és az euró összeomlásával kapcsolatos félelmek. A görög, ír, portugál és potenciálisan további eurózónabeli gazdaságok problémái több alkalommal is pánikhelyzetet eredményeztek a befektetők körében, ami volatilis árfolyammozgásokat eredményezett a piacokon. Megfelelő felkészüléssel és egyes eurózónabeli tagállamok negatív példájából okulva Magyarország már az euró bevezetése előtt tudatosan törekedhet olyan gazdaságpolitika tartós vitelére, mellyel elkerülhetővé válnak ezek a rossz példák. Ebből a szempontból is túlnő az euró magyarországi bevezetése önmagán, hiszen nemcsak az a kihívás, hogy Magyarország sikeresen teljesítse a csatlakozás feltételeit, hanem előrenézve kell mindezt elérni úgy, hogy a potenciális akadályok elkerülése érdekében stabilitás-orientált gazdasággal és fenntartható konvergenciával rendelkezzen Magyarország már a csatlakozás előtt és azt fenn is tartsa az eurózóna tagállamaként.

További aktualitást jelent, hogy a magyar kormányok a 2000-es évek eleje óta foglalkoznak az euró magyarországi bevezetésével, folyamatosan támogatva a majdani csatlakozást. Végül, az értekezés témája aktuális azért is, mert az euró a magyar hétköznapiok részévé vált, sok magyar háztartás és vállalkozás számára meghatározó pénznem lett, hasonló szerepet betöltve, mint korábban a német márka (DEM).

Az értekezés témája kapcsán fontos megemlíteni annak jelentőségét is. Az euró magyarországi bevezetése már a 90-es években is összekapcsolódott az ország gazdasági fellendülésével, fellendítésével. Ennek logikája abban áll, hogy a közös valuta bevezetése nemcsak a nyilvánvaló nettó előnyök miatt hasznos, hanem azért is, mert tartósan többlet-növekedést generál és ezáltal Magyarországot közelebb hozhatja az EU átlagos fejlettségi szintjéhez. Ugyancsak a kezdetektől fogva elfogadott volt a szakirodalomban, hogy Magyarországnak úgy volna érdemes az eurózóna részévé válnia, hogy a várható nyereségeket maximalizálni tudja. Az euró bevezetése mindezek alapján egy olyan feladattá vált, amelyet érdemes volna a megfelelően közeli időben, de ugyanakkor megfelelően stabil (nemcsak a konvergencia-kritériumokat adott időre teljesítő) gazdasági környezetben elvégezni. A tét ugyanis nem kicsi, hiszen nem mindegy, hogy az ország milyen fejlettséget képes elérni, mennyi idő alatt lesz képes felzárkózni az EU átlagos fejlettségi színvonalához, illetve a másik oldalon – és ezt az elmúlt évek Magyarország esetében többször és egyértelműen láthatóvá tették – mekkora anyagi áldozattal jár, ha az ország nem hiteles gazdaságpolitikát folytat és ennek következtében nem képes csatlakozni egy erős gazdasággal és fejlettségi színvonallal rendelkező, a pénz- és tőkepiaci támadások ellen védelmet nyújtó országcsoporthoz.

A kutatás célja

Az euróra való átállás nem pusztán egy valutakonverzió, hanem az ország gazdaságtörténetének egyik rendkívül jelentős, átfogó, összetett és a gazdasági, társadalmi élet valamennyi szegmensét érintő esemény. Ennek megfelelően kutatásom alapvető célja, hogy ráirányítsam a figyelmet az euró bevezetésével együtt járó kihívásokra, mert ezek nézetem szerint szélesebb körben nem ismertek Magyarországon. Az értekezés középpontjába ezért a magyar monetáris integráció várható mikro- és makrogazdasági hatásait helyeztem. Ezen várható hatások egy része már ma is ismert, hiszen vagy tényszerűen a csatlakozás természetéből adódnak, vagy az eurózóna működéséből empirikusan következtethető. Ezek mellett azonban a monetáris integráció kimenetele számos tényszerűen és nagy biztonsággal előre nem jelezhető hatással is jár majd Magyarországon.

Vizsgálataimban sorra vettem a makro- és mikrogazdasági szereplőket és áttekintettem, hogy ezen szereplők számára milyen változásokat, kihívásokat hoz az euró Magyarországon. A várható hatások kifejtésekor nem tekinthettem el az euró bevezetésére való felkészüléssel együtt járó feladatok számbavételétől, hiszen a felkészülés, az euró bevezetése és az ennek köszönhető hatások szoros kapcsolatban állnak és oda-vissza hatnak egymásra.

Az értekezésben bemutattam a témához kapcsolódó legfontosabb vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalmat, illetve saját kutatásaimat és a témában megjelent publikációim eredményeit. Mindezeket túl vázoltam egy önálló elméletet a fenntartható konvergencia elérésének és fenntartásának pályáiról, illetve saját modellfejlesztés során számos meghatározó gazdasági indikátor felhasználásával arra kerestem a választ, hogy milyen valószínűséggel és milyen speciális tényezők alakulásával lehet megbecsülni azt, hogy Magyarország egy adott évtől számított három éven belül bevezetheti-e az eurót?

Az értekezés elkészítése során kitűzött céлом volt, hogy Magyarország monetáris integrációja kapcsán mindazon várható érdemi hatásokat számba vegyem, melyekkel a gazdaság és társadalom szereplőinek számolniuk kell. Ezen hatások ismerete nagy segítséget jelenthet a felkészülés során, de természetesen arra is alkalmat adhat, hogy egy ilyen mélyreható változásokat kiváltó eseménnyel együtt járó (potenciális) előnyök, lehetőségek, veszélyek és kockázatok is feltérképezésre kerüljenek. A döntéshozók számára mindezen paraméterek ismerete jelentős segítséget nyújthat a megfelelő időben meghozandó döntésekkor. Ez az értekezésnek egyben az elérendő célja, hogy egy átfogó elemzés eredményeképpen olyan ismeretanyagot bocsásson rendelkezésre, mely a gazdaság és a társadalom szereplőinek lehetőséget ad arra, hogy a vonatkozó területeken megfelelő felkészüléssel és stratégia kialakításával/kiigazításával sikeresen kivitelezhessék az euró magyarországi bevezetését, ezáltal is hozzájárulva egy fenntartható, stabil magyar gazdaság létrehozásához, amely nyertese lehet az eurózónabeli csatlakozásnak.

A kutatás hipotézisei

Jelen értekezés eredeti témája és a hipotéziseim 2004-ben álltak össze, egy olyan időszakban, amikor Magyarország makrogazdasági helyzete ugyan romlóban volt, de mégsem annyira rossz mutatók jellemezték a gazdaságot, mint az utána következő években. Az azóta eltelt időben az eurozóna realitásától tartósan távol álló magyar gazdasági mutatók ellenére az értekezés témáját továbbra is aktuálisnak tartom, hiszen az eredeti elképzelés (az euró magyarországi bevezetése) mára már egy sokkal tágabb keretben értelmezhető és értelmezendő esemény (euró bevezetése előtt

és mellett a régen elhúzódo reformok révén a gazdaság stabil növekedési pályára állítása). 2004-ben az alábbi hipotézisekből indultak ki a vizsgálataim:

H1 hipotézis: Magyarország 2010-ig képes lehet bevezetni az eurót, ha a gazdaságpolitika stabilitásorientált politikával a fenntartható konvergencia elérésére törekszik. Az euró bevezetéséhez nem elegendő az, hogy a magyar gazdaságot olyan állapotba hozzák, hogy a formális kritériumok időre teljesüljenek, évekkel az euró bevezetése előtt bele kell kezdeni az átfogó strukturális reformokba. Ha a gazdaság jelentősen és tartósan nem áll növekedési pályára, úgy kevés esélye lesz Magyarországnak az euró bevezetésére belátható időn belül.

H2 hipotézis: Tekintettel a magyar pénzügyi rendszer szoros eurózónabeli kapcsolataira és az eurózóna pénzügyi rendszeréhez konvergáló fejlődésére, az euró magyarországi bevezetésének hasonló, de volumenében szerényebb hatásai lesznek a magyar pénzügyi rendszerre, mint az eurózóna meghatározó tagállamaiban.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Statisztikai és szakirodalmi források

Az értekezés megírásakor a következő forrásokat használtam:

- Online statisztikai források.

Az értekezés statisztikai döntően az EB AMECO adatbázisából származnak. Az adatok fő forrása az Eurostat (EU Statisztikai Hivatala), a fennmaradó adatok pedig az illetékes nemzeti statisztikai hivataltól származnak.

- Magyar és nemzetközi szakirodalom

A GMU és az euró témakörében több könyvtárat megtöltő mennyiségben keletkezett szakirodalom az elmúlt évtizedekben. Az értekezésben ezeket jelentősen megsűrtem és csak a témámhoz konkrétan kapcsolódó szakirodalmat dolgoztam fel. Az értekezéshez felhasznált szakirodalom típusai a következők:

- Az EU elsődleges és másodlagos joganyaga.
- Az Európai Központi Bank szakmai publikációi.
- Az Európai Bizottság szakmai publikációi.
- A Magyar Nemzeti Bank szakmai publikációi.
- Nemzeti (magyar és külföldi) hatóságok által kiadott szakmai anyagok (nemzeti euró-átállási tervek, az euró bevezetésének hatásait vizsgáló tanulmányok).
- A magyar és nemzetközi kutatásokat bemutató publikációk.
- Saját kutatások eredményét bemutató publikációk.
- Egyéb vonatkozó szakmai publikációk.

- Hírportálok

- Saját szakmai tapasztalat.

Önálló elmélet

Az értekezésben ismertetem saját elméletemet (a fenntartható konvergencia elérésének és fenntartásának pályái), mely az eurózónába belépni szándékozó, illetve az eurózónában működő gazdaságok fenntartható konvergencia elérését és fenntartását megcélzó lehetséges pályáit mutatja

be. Az elméletben bemutatott lehetséges pályákon történő mozgások következményeit és a pályákkal kapcsolatos tanulságokat az Eredmények c. fejezetben foglaltam össze.

Modellfejlesztés

Kutatásaim során célkitűzésként fogalmazódott meg, hogy kifejlesszek egy saját előrejelző modellt. A fejlesztett modell felhasználási célja, hogy Magyarország adott évre vonatkozó makrogazdasági paraméterei alapján előre jelezhető legyen Magyarország eurózónához történő csatlakozásának valószínűsége a tárgyévet követő 3 éven belül.

A fejlesztés integrált fejlesztői környezetben történt logisztikus regresszió segítségével az SPSS PASW® Modeler 13 (SPSS 2009) statisztikai szoftver segítségével.

A modellfejlesztés lépései:

- (1) Adatbázis összeállítása az AMECO adatbázis segítségével. Mintavételezés.
- (2) A target definíció meghatározása és a célváltozó megalkotása az adott ország adott éveire vonatkozóan.
- (3) Adattisztítás.
- (4) Változók elemzése.
- (5) Változószelekció, változókatégorizálás.
- (6) Előrejelző modell elkészítése, többváltozós logisztikus regresszió futtatása.
- (7) Konvergencia (kritériumokon alapuló) modell kialakítása.
- (8) Modellértékelés, kvantitatív tesztek futtatása, diszkriminációs erő mérése.
- (9) Cut-off meghatározása, klasszifikációs tábla készítése.
- (10) Magyarországra vonatkozóan 2011-2013. évekre 3 scenárió szakértői módon történő kialakítása.
- (11) Eredmények bemutatása. Az előrejelző és konvergencia modell összehasonlítása. A modellfejlesztés eredményének felhasználása scenárióelemzésre. Következtetések levonása.

A modellfejlesztés részleteit és eredményét az értekezés Eredmények c. fejezetében ismertetem.

3. EREDMÉNYEK

Az euró bevezetésének időzítése

Magyarország a Csatlakozási Szerződés aláírásával 2004-ben vállalta, hogy a konvergencia-kritériumok teljesítésén keresztül mindent elkövet, hogy idővel bevezesse az eurót. A monetáris unióban való részvétel Magyarország számára kötelezettség, viszont arra vonatkozóan, hogy ez időben mikor kezdődjön el, nincs semmiféle kötelezettség. Az eurózónabeli tagság kezdetéről szóló döntést az adott tagállam gazdaságpolitikai döntéshozóinak kell megfelelő körültekintéssel meghozni. A részvételt alapvetően a konvergencia-kritériumok teljesítésének időzítésével lehet befolyásolni. Egy tagállam számára választási alternatívát jelent a reálkonvergencia, illetve a nominális konvergencia elérése.

A gyakorlatban az euró bevezetésének időzítése azt a dilemmát oldja meg, hogy az adott tagállam először gazdaságilag erősödjön-e meg és stabil állapotban nézzen-e szembe az euró bevezetéséből származó kihívásokkal, vagy először kövessen el mindent, hogy a leghamarabb érje el a referenciamutatók (konvergencia-kritériumok) elvárt szintjét, hogy az euró bevezetéséből származó előnyöket mihamarabb realizálhassa. Az euró bevezetésének optimális időzítése céljából a kritériumok teljesítésének költségeit és a monetáris uniós tagságból származó haszon elmaradásának költségeit kell szembeállítani. A tartós hasznok és költségek különbségeként kialakuló, a GDP százalékában kifejezett növekedési többlet nagysága kulcsfontosságú tényező a monetáris integrációba történő belépés optimális tervezésekor.

A nominális és reálkonvergencia egymástól függő folyamatok, melyek egymást erősíthetik. A nominális konvergencia elérése strukturális változásokat segíthet elő, illetve olyan gazdasági környezetet teremt, ami magasabb gazdasági növekedést és ezáltal nagyobb egy főre jutó jövedelmet ösztönöz. A reálkonvergencia terén elért haladás (a gazdasági struktúra kiigazítása szempontjából) támogatja a nominális konvergencia fenntarthatóságát többek között azáltal, hogy javítja a versenyt a termékpiacokon, növeli a munkaerőpiac rugalmasságát és csökkenti az aszimmetrikus sokkok kialakulásának valószínűségét.

A fenntartható konvergencia elérésének és fenntartásának pályái – önálló elmélet

Magyarországnak idővel arra kell törekednie, hogy gazdasága érje el a fenntartható konvergencia magas fokát, melynek eredményeként bevezetheti az eurót. Nem mindegy azonban, hogy mindezt milyen körülmények közepette éri el egy ország, majd ezt követően milyen teljesítményre lesz

képes az eurózónában. Erre vonatkozóan egy önálló elméletben ismertetem azokat a lehetséges pályákat, melyeket egy tagállam az eurózónabeli csatlakozás előtt és alatt befuthat.

Ha feltételezzük, hogy az euró bevezetéséhez szükséges konvergencia kritériumok teljesítése kapcsán egy tagállam gazdasága a konvergencia vizsgálat idejére:

- kényelmesen elérte a fenntartható konvergencia magas fokát (1a), vagy
- éppen, hogy csak elérte a fenntartható konvergencia magas fokát (1b),
- nem érte el a fenntartható konvergencia magas fokát (1c).

illetve, ha feltételezzük továbbá, hogy az 1a vagy 1b módon az eurózónába jutott, illetve az 1c módon az eurózónába be nem jutott tagállam teljesítménye lehet:

- sikeres, gazdaságát a fenntartható konvergencia magas foka jellemzi (elérte, vagy fenntartja, (2a)),
- nem sikeres, gazdaságát nem jellemzi a fenntartható konvergencia magas foka (nem érte el, vagy nem képes fenntartani, (2b)),

akkor a tagállamok a következő lehetséges pályákat futhatják be:

1. táblázat - A fenntartható konvergencia elérésének és fenntartásának pályái

	2a	2b
1a	1a2a A tagállam a fenntartható konvergencia magas fokát érte el, belépett az eurózónába és a konvergencia magas fokát képes fenntartani az eurózónában.	1a2b A tagállam a fenntartható konvergencia magas fokát érte el, belépett az eurózónába, de a konvergencia magas fokát nem képes fenntartani az eurózónában.
1b	1b2a A tagállam éppen, hogy teljesítette a konvergencia-kritériumokat, belépett az eurózónába, ott pedig idővel a fenntartható konvergencia magas fokát volt képes elérni és fenntartani.	1b2b A tagállam éppen, hogy teljesítette a konvergencia-kritériumokat, belépett az eurózónába, ám a fenntartható konvergencia magas fokát az eurózónabeli csatlakozása után nem volt képes fenntartani (egy vagy több referenciamutató esetében).
1c	1c2a 1c → 1a / 1b ; 1a → 1a2a / 1a2b 1b → 1b2a / 1b2b A tagállam nem érte el a fenntartható konvergencia magas fokát, az eurózónából kimaradt, de ezt követően magas fokú konvergenciát ért el, így beléphet az eurózónába.	1c2b A tagállam nem érte el a fenntartható konvergencia magas fokát, az eurózónából kimaradt, ezt követően pedig továbbra sem sikerült fenntartható konvergenciát elérnie.

Forrás: Saját elmélet

A lehetséges makropályák iránya nem feltétlenül kötött, az átjárás szabad, tehát a sikeres pályát követheti egy nem sikeres pálya és fordítva. Az adott sikeres vagy nem sikeres makropálya hossza is változó lehet. Az adott makropálya továbbá elemezhető abból a szempontból is, hogy a nem

sikeres pálya kialakulása a tagállam diszkrecionális gazdaságpolitikai döntéseinek eredménye, vagy külső hatások – egy közelmúltbeli példát véve a romló világgazdasági feltételek – következménye.

A fentiek figyelembevételével az eurózóna első 11 éve bőven nyújt tanulságokat az eurózónába igyekvő, még kívülálló EU tagállamok számára. Ezek közül a legfontosabbak a következők:

- Számos tagállam, számos alkalommal, számos korábbi konvergencia mutató esetében (tartósan is) romló eredményeket ért el. Mindez leginkább az államháztartási egyenleg, illetve az államadósság mutatóira érvényes, de találunk több példát a hirtelen megugró inflációra is.
- Az államháztartási egyenlegek, és így a Stabilitási és Növekedési Egyezmény (SNE) előírásainak megsértése nem egyértelmű reakciókat váltott ki, a SNE reformja nem oldott meg minden problémát és mindez megnehezíti az előírások betartatását (azaz lehetőséget ad azok megsértésére).
- Szigorú értelemben véve a fenntartható konvergencia magas foka mellett tartósan elkötelezett, sikeres tagállamok száma igen kevés.
- Az euró bevezetése előtt a fenntartható konvergencia magas fokát elérte, majd ezt követően (még a világgazdasági válság bekövetkezése előtt) sikertelen tagállamok helyzete felveti az ezen országokban végrehajtandó strukturális reformok szükségességét.
- Az eurózónába már belépett tagállamok eddigi szereplése a sikeres pályáról a nem sikeres pályára való átjárást eredményezte a legtöbb esetben, de vannak olyan esetek is, ahol korrekcióra került sor ezek után.

A lehetséges stratégiák közül Magyarországnak az 1a2a pályát kellene megcéloznia. Ez alapján a magyar gazdaság az euró bevezetése előtt először a reálkonvergenciára koncentrálna, megerősítve a gazdaság fundamentumait. Fel kell ismerni, hogy a sokszor tapasztalható „minél hamarabb” vagy „egy adott időre vezessük be az eurót” szemlélet önmagában nem vezet megoldásra, a szemléletet csak meghatározott feltételek bekövetkezése után érdemes használni.

Az euró-átállás várható menete Magyarországon

A folyamat érdemi része Magyarország ERM II-es csatlakozásával fog kezdődni, melyet követően a forintnak legalább két évig ebben az árfolyam-mechanizmusban kell stabilan szerepelni. A belépéshez szükséges kritériumok vizsgálatát az Európai Bizottság és az Európai Központi Bank konvergencia-jelentésben fogja elvégezni az euró bevezetése (adott év január 1.) előtti év tavaszán (májusban). Az adott év január 1-ig hátralévő időszak a gazdasági szereplők felkészülésének utolsó fázisa lesz. A forint-euró átváltási arány ismeretében megkezdődik az árak kettős kijelzése a

kereskedelmi egységekben. Ősszel (szeptemberben és októberben) az MNB felügyelete és a megfelelő biztonsági intézkedések mellett megkezdődik az euróbankjegyek és –érmék előszállítása a pénzügyi intézményekbe, majd továbbszállítása a kereskedelmi egységekbe. December közepén a lakosság számára elérhető lesz - forintért történő vásárlásért - az euróérmék kezdőcsomagja. Adott év január 1-jén 0 órától Magyarország az eurózóna tagjává válik (€-nap). Az ország ún. „Big Bang” áttéréssel, átmeneti időszak nélkül lép be a GMU-ba, azaz ezen a napon nemcsak bevezetésre kerül az euró, de forgalomba kerülnek az euró fizetőeszközök is. Várhatóan 2-4 hét alatt lezajlik a valutacsere és január közepétől/végétől már kizárólag az euró lesz a hivatalos fizetőeszköz.

Modellfejlesztés az euró magyarországi bevezethetősége valószínűségének becsléséhez

Az általam fejlesztett saját modell felhasználási célja, hogy egy adott ország adott évre vonatkozó makrogazdasági paraméterei alapján előre jelezhető legyen az adott ország eurózónához történő csatlakozásának valószínűsége a tárgyévet követő 3 éven belül. A modellfejlesztés során szakmailag indokoltan tartottam a konvergencia kritériumok elkülönült kezelését, hiszen ezen indikátorok javulása korrelál az euró bevezethetőségének valószínűségével. Ebből kifolyólag külön modellt készítettem a konvergencia-kritériumok felhasználásával (konvergencia-modell), míg a másik modellben egyéb változók kerültek felhasználásra (előrejelző modell).

A fejlesztési adatok (ahogy az értekezés más statisztikai is) döntően az Európai Bizottság AMECO adatbázisából származnak. A tagállamokra vonatkozó elmúlt évekbeli adatok ESA95, míg a korábbi évek adatai ESA79 alapúak. Az adatok fő forrása az EU Statisztikai Hivatala (Eurostat), a fennmaradó adatok pedig az illetékes nemzeti statisztikai hivataltól származnak. Ezen túlmenően az elsődleges adatok felhasználásával további keresztváltozók kerültek képzésre. A felhasznált nemzeti idősorokat 2002-től az eurózóna tagállamai euróban publikálják. A 2002 előtti évekre vonatkozó nemzeti adatok tekintetében az AMECO adatbázis az euró és az adott nemzeti valuta között visszavonhatatlanul rögzített átváltási arányt alkalmazta. Ez a megközelítés a nemzeti idősorok folytonosságát megőrzi, ennek ellenére az országok közötti összehasonlításokat továbbra is az ECU-ben (később euróban) kifejezett idősorok esetében lehet végrehajtani. Egyes idősorok esetében az AMECO adatbázis magában foglalja az EB által évente két alkalommal publikált rövid távú gazdasági előrejelzések adatait is.

Az AMECO adatbázisából az értekezés Mellékletében megadott változók kerültek letöltésre és felülvizsgálatra. A Melléklet tartalmazza a változó kódját és egyéb megjegyzést arra vonatkozóan, hogy az adott változó bevonásra került-e a modellfejlesztésbe. A modellezésbe bevont elsődleges és

keresztváltozók listáját, amely összesen 87 db változót jelent a target (cél) és ID (egyedi azonosító) változókon kívül, az értekezés Melléklete tartalmazza.

A fejlesztési folyamat alapját az EU 27 tagállamának makrogazdasági adatai szolgáltatták. Kizárásra kerültek az Európai Unióra (EU15, EU27) illetve az eurózónára (EU12, EU16) vonatkozó aggregált adatok. A 27 tagállam közül kizárásra került a modellezés során további 3 olyan tagállam, amely nem szándékozik bevezetni az eurót (DK, SV és UK).

A megfigyelési időszak: (a) azon országok esetében, ahol az euró bevezetésre került: az euró bevezetésének éve és az azt megelőző 10 év, (b) azon országok esetében, ahol az euró nem került bevezetésre: 2010 és az azt megelőző 10 év. A viselkedési időszak az adott évet követő 3 éves periódus.

A fejlesztés során az alábbi definíció szerint került meghatározásra a target változó: az adott évet követő 3 éven belül bevezetésre került-e az adott országban az euró vagy sem? Ennek függvényében az elemzésbe bevont megfigyelések esetén a target változó Y (igen) vagy N (nem) kételemű kimenetű (bináris) változóként került értelmezésre.

Az elemzői adatbázis adattisztítási folyamatát általánosságban két fő lépésre lehet osztani: első lépésben a tartalmilag, technikailag hibás, illetve alacsony kitöltöttséggel rendelkező sorok kerülnek kiszűrésre, majd ezt a tartalmilag helyes, értékkészlet szempontjából viszont extrém értékekkel (az értéktartomány alsó, illetve felső meghatározott %-ában) rendelkező sorok elhagyása követi. Mivel az AMECO adatbázisban fellelhető adatok megbízható, ellenőrzött forrásból származnak, ezért erre a korrekcióra nem került sor.

A modellezés első szakaszában nem kerültek kizárásra adatrekordok, ezért a célváltozó eloszlása is változatlan maradt (N – 196 db megfigyelés = 74,24 % / Y – 68 db megfigyelés = 25,76 %). Emiatt a modell építése során nem volt szükség az ún. döntési mátrix segítségével történő korrekcióra. A teljes mintát véletlenszerűen 2 részre osztottam: (a) 70% - fejlesztési minta: training, (b) 30% - tesztelési minta: teszt.

A 87 változóra vonatkozóan azok modellezésbeni alkalmazhatóságának vizsgálatára különféle elemzéseket készítettem el:

- Alapstatisztikák előállítása, amely az alábbiakat foglalta magában: kitöltött érték db, átlag, minimum, maximum, terjedelem, variancia, középérték standard hibája, szórás, medián, módusz.
- Adatminőség vizsgálata, amely az alábbiakat foglalta magában: értékkészlet megoszlása, mező típusa, ferdeség, ferdeség standard hibája, csúcosság, csúcosság standard hibája,

kategória változók esetén értékészlet unikuális értékei, outlierok (átlagtól való standard eltérés 3x), extrém értékek (átlagtól való standard eltérés 5x), kitöltöttség %, érvényes rekordok db, null érték db.

Az adatok kitöltöttségének vizsgálata során automatikusan kizárásra kerültek a 70 %-nál alacsonyabb kitöltöttséggel rendelkező mezők. Mivel a szűrés során csak azokat a változókat tartottam meg, amelyek megfelelő kitöltöttséggel rendelkeztek, adatimputálásra nem volt szükség. Szintén törlésre került a modellezési adatbázisban a bemeneti változók közül az egyedi azonosító. A választott modellezési módszer folyamányaként a bemeneti változók eloszlásfüggvényeinek transzformációjára nem volt szükség, a normál eloszlás megléte nem követelmény.

Végezetül korrelációelemzést készítettem a 87 változóra vonatkozóan. Mivel ez nagy mennyiségű adathalmazt eredményezett, a vizsgálatot kisebb lépésekre bontva végeztem el. Ennek részeként a mintát 10-szer 70-30 %-os partíciókra osztottam (eltérő véletlen számmal) és az SPSS Modeling modul „Feature Selection node-ját” felhasználva (amely a p-értéket használja a fontosság meghatározására) lépésenként meghatároztam az első 20 legfontosabb változót (SPSS 2009). Ezekre elkészítettem a korrelációelemzést és kizártam az erős kapcsolatban lévő változókat, illetve közülük egyet tartottam meg. A következő véletlenszerű mintában ezek a változók már nem szerepeltek és az előzőekben ismertett lépéseket ismételttem mindaddig, amíg a bennmaradt változók közötti kapcsolat megfelelő lett.

Közgazdasági megfontolások alapján kizárásra kerültek további változók: (a) konvergencia kritériumok, mivel ezek szolgáltatták a konvergencia modell bemeneti változóit, (b) közgazdasági összehasonlítás szempontjából irreleváns változók (népességszám, foglalkoztatottak, munkanélküliek, munkaerő állomány), melyeket főleg keresztváltozók képzéséhez használtam.

A modellek bemeneti változóinak kategória változókká történő átalakítására a „Field Ops modul” „Binning node-ját” használtam. Az „Optimal” módszert választottam, amely olyan felügyelt módszer, amelynek segítségével a numerikus változók diszkrétizálhatók, még hozzá oly módon, hogy a vágási pontok optimalizálják a kapcsolatot a target változóval. A módszer mögött az MDLP-elv (Minimum Description Length Principle) húzódik meg, amely egy „forward binning” módszer. Ez az algoritmus először minden esetet egy kategóriába sorol és a vágási pontokat úgy illeszti be, hogy egyre kisebb kategóriák képződjenek, amíg a megállítási szabály életbe nem lép (entrópia minimalizálás).

A modellezési munkához az SPSS PASW® Modeler 13 statisztikai szoftver „Modeling modulját” használtam. A modulon belül az „Auto Classifier” (ezen belül logisztikus regresszió) és „Logistic node-okat” alkalmaztam.

A modellfejlesztés eredményeképpen két modellt alakítottam ki:

1. Az előrejelző modell változói: HVGDE – 1 foglalkoztatottra jutó GDP folyó piaci áron (PPS), KNP – egységnyi PPS megvásárlásához szükséges nemzeti valutaegység, UBLA_NPTN – egy ország nettó adós, vagy nettó hitelező pozíciója 1000 főre, UXGS NPTN – áruk és szolgáltatások exportja folyó áron 1000 főre, ZVGDE – a munka aránya a teljes tényező termelékenységen belül.

2. A konvergencia modell változói: ILN – hosszú távú nominális kamatszint (%), UBLGE – államháztartás egyenlege a GDP %-ában, UDGG – bruttó államadósság GDP %-ában és ZCPIH - HICP infláció. A modellből végül kihagytam a HICP inflációt, mert ez az érték sok esetben hiányzott.

A modellek diszkriminatív ereje a visszamérés során több eszközzel is kiértékelésre került. Felhasználtam a ROC Indexet, amely a ROC-görbe alatti terület (Area Under the Curve, AUC) számszerű statisztikáját szolgáltatja. A rendszert megvizsgáltam a kumulatív Lift-görbe segítségével is, melynek értékét 10 %-nál mértem. A modellek kiértékelésére továbbá felhasználtam a klasszifikációs táblát is. A performancia mutatók alapján az előrejelző modell egyértelműen jobb teljesítményt mutat, mint a konvergencia modell.

A modellezés során három különböző scenáriót készítettem Magyarország makrogazdasági helyzetére a 2011., 2012. És 2013. Évekre vonatkozóan. A scenáriók kialakítása szakértői módon történt. Az egyes scenáriók tartalma a következő:

2. táblázat - Makrogazdasági scenáriók Magyarországra, 2011-2013

Szenáriók Magyarországra, 2011-2013	
Szenárió 1	Újra recesszió lesz, a világgazdaság nem nő, Magyarország gazdasága visszaesik. További megszorítások várhatóak.
Szenárió 2	A válság hatásai elhúzódnak és a magyar gazdaság alig nő. A kezdeti reformok megakadnak, vagy csak nagyon kis lépésekben valósulnak meg.
Szenárió 3	Hirtelen erőre kap a világgazdaság, a magyar gazdaság gyors ütemben elkezdi növekedni. Reformok beindulnak.

Forrás: Saját elmélet

A három scenárió által felvázolt makrogazdasági viszonyok alapján az előrejelző és a konvergencia modell magyarázó változóira szakértői becslést készítettem.

3. táblázat – Az eurózónához való csatlakozás valószínűségének becsléséhez használt előrejelző modell prognózisa

ID	HVGDE PPS	KNP PPS	ZVGDE 2000 100	UBLA NPTN Mrd ECU/ EUR/1000	UXGS NPTN Mrd ECU EUR /1000	Becsült kimenet	Valószínűség
Szcenárió 1							
HU 2011(1)	37,969	179,232	116,434	-0,005000	0,007890	N	0,903
HU 2012(1)	37,969	181,232	116,935	-0,003234	0,005644	N	0,942
HU 2013(1)	38,348	180,790	117,434	-0,000322	0,005223	N	0,942
Szcenárió 2							
HU 2011(2)	39,131	174,436	115,012	0,000112	0,008323	N	0,903
HU 2012(2)	39,718	172,900	114,873	0,000133	0,008823	N	0,903
HU 2013(2)	40,314	170,224	114,345	0,000145	0,009111	N	0,564
Szcenárió 3							
HU 2011(3)	39,906	173,323	114,238	0,000156	0,009344	N	0,903
HU 2012(3)	41,302	167,434	113,144	0,000200	0,010232	N	0,564
HU 2013(3)	42,954	164,435	111,898	0,000245	0,013554	N	0,564

Forrás: Saját vizsgálati eredmény

4. táblázat – Az eurózónához való csatlakozás valószínűségének becsléséhez használt konvergencia modell prognózisa

ID	ILN perc	UDGG GDP	ZCPIH 2005 100	UBLGE GDP	Becsült kimenet	Valószínűség
Szcenárió 1						
HU 2011(1)	10,000	82,000	114,551	-4,500	N	0,653
HU 2012(1)	9,000	82,000	116,842	-4,000	N	0,653
HU 2013(1)	9,000	81,000	120,347	-3,500	N	0,653
Szcenárió 2						
HU 2011(2)	6,800	81,000	115,674	-3,000	N	0,653
HU 2012(2)	6,700	80,000	119,722	-3,000	N	0,653
HU 2013(2)	6,600	78,000	123,913	-3,000	N	0,653
Szcenárió 3						
HU 2011(3)	6,500	80,000	116,797	-3,000	N	0,653
HU 2012(3)	6,000	77,000	120,885	-3,000	Y	0,855
HU 2013(3)	5,500	75,000	124,511	-2,800	Y	0,855

Forrás: Saját vizsgálati eredmény

A scenáriókra történő alkalmazás során az előrejelző modell szigorúbb eredményeket ad, a becsült célváltozó érték minden esetben N, amely szerint az euró 3 éven belül történő bevezetésének valószínűsége nem éri el a 0,5 értéket. Az egyre előnyösebb scenáriók esetén azonban a bevezetés valószínűsége fokozatosan emelkedik.

A konvergencia modell becsült kimeneteleit átnézve látható, hogy a Magyarországra megadott scenáriók közül csak a 3. (optimális) bekövetkezése mellett van két évben esélye az euró

bevezetésnek 3 éven belül (ld. 2012(3) és 2013(3) értékeket), minden más scenárió minden más évben negatív eredményt ad.

A Magyarországra megadott 3 scenárió alapján megállapítom, hogy amennyiben a gazdaság jelentősen és tartósan nem áll növekedési pályára, úgy az esélye minimális annak, hogy Magyarország a következő néhány évben bevezesse az eurót.

Új, újszerű tudományos eredmények

Az értekezés elkészítése során végzett tanulmányaim és vizsgálataim alapján a következő új, újszerű tudományos eredményeket ismertetem:

1. Magyarország az EU-hoz történő csatlakozásakor vállalta, hogy a konvergencia folyamat végig vitelével idővel csatlakozik az eurózónához, de **az euró bevezetéséhez elengedhetetlen fenntartható konvergencia alapjainak megteremtése, illetve a magyar gazdaságra vonatkozó hitelesség megteremtése immáron legalább egy évtizede nem volt prioritás a magyar gazdaságpolitikai döntéshozók számára.**

2. Megállapítom, hogy **az euró bevezetésére vonatkozó stratégiák közül** – összhangban a saját elméletemmel – **Magyarországnak ajánlatos az először a reál konvergencia megerősítését megcélzó, majd egy stabilabb gazdasággal az eurózónába való belépést kitűzött választania.** Magyarországnak nem szabad csupán a formális előírások határidőre történő teljesítésére törekednie, hanem nemzetgazdasági célként kell kitűznie azt, hogy az euró bevezetéséhez szükséges csatlakozási kritériumokat kényelmesen teljesítse, hogy azt követően esélye legyen sikeresnek lenni az eurózónában.

3. A vizsgálataim megerősítettek abban, hogy **a magyar társadalom kevés ismerettel és alacsony pénzügyi kultúrával rendelkezik,** amiről a kormányzat és a pénzügyi intézmények is tehetnek. Emiatt a magyar kormánynak **be kell vezetnie a pénzügyi oktatást,** a lakosság számára megfelelő információkat kell biztosítani. A lakosságnak ugyanakkor fel kell készülni és alkalmazkodni kell az euró bevezetése miatt kialakuló új helyzetre. Magyarországot közepesen erősen érintik majd az euró bevezetéséből adódó pszicho-szociológiai hatások. **Javasolt a témában kiadott európai ajánlások szigorúbb magyarországi átvétele** és a magyar fogyasztóvédelmi szervezetek hathatós fellépése.

4. **Az euró bevezetésére való felkészülésnek várhatóan komoly költségei lesznek, ugyanakkor az egyszeri alkalommal felmerülő költségtételekkel szemben a vállalati**

szektor jelentős hosszú távú profítnövekedéssel számolhat. A mostani ismeretek szerint rendelkezésre álló idő elég lesz a magyar vállalati szektor megfelelő színvonalú felkészülésére. A külföldi anyavállalatok nagyban segíthetik a magyar leányvállalatok felkészülését.

5. Vizsgálataim alapján **az euró bevezetése a pénzügyi szektor számára kedvező, a jelenleginél jóval stabilabb környezetet hoz. A GMU-csatlakozás közép - és hosszú távon várhatóan katalizátorként fog hatni és megerősíti a már fennálló folyamatokat és trendeket a magyar pénzügyi szektorban.** A szektoron belüli növekvő piaci verseny nyomás alá helyezi a profitabilitást és növekvő földrajzi diverzifikációhoz és nemzetköziesedéshez, illetve megnövekedett konglomerációkhoz és összeolvadásokhoz-felvásárlásokhoz vezethet. Az eurózónában lévő anyaintézmények tapasztalatai nagy segítséget nyújthatnak a magyar intézményeknek.

6. Az eurózónába eddig belépett tagállamok vonatkozó szakirodalmának áttekintése alapján kijelentem, hogy **Magyarország számára a forint euróra történő lecserélésekor az eddigi 17 eurózónabeli tagállam gyakorlati tapasztalata várhatóan óriási segítséget jelent majd,** számos területen gyakorlatilag kialakult receptek szerint járhat el az ország. Az euró bevezetésével kialakuló új árérték-arányok tekintetében Magyarország számára a szlovén példa tekinthető referenciának.

7. **A saját kutatáson alapuló modellezési eljárás alapján megállapítom, hogy Magyarország esetében az eurózónához 3 éven belül történő csatlakozás lehetősége pontosabban előre jelezhető a reálkonvergenciát biztosító tényezőkkel,** mint a nominális konvergenciához hozzájáruló tényezőkkel. A reáltényezőkön alapuló előrejelző modell becsült kimenetelei konzervatívabbak, így az ezen alapuló előrejelzést szakmailag hosszabb távon stabilabbnak, megbízhatóbbnak tartom.

8. **A modellezés eredményeképpen a Magyarországra megadott scenáriók alapján megállapítom, hogy amennyiben a gazdaság jelentősen és tartósan nem áll növekedési pályára, úgy nincs esélye annak, hogy Magyarország a következő néhány évben az általam kívánatosnak tartott, reálkonvergenciára építő stratégia mentén bevezesse az eurót.**

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Magyarország az EU-hoz történő csatlakozásakor vállalta, hogy a konvergencia folyamatot követően bevezeti az eurót. A vizsgálataim alapján kijelenthető, hogy az euró bevezetése makrogazdasági szempontból Magyarország számára összességében várhatóan előnyös lesz. Minél hamarabb bevezetjük az eurót, annál hamarabb lehet élvezni nemzetgazdasági szinten az általa nyújtott előnyöket.

A magyar hatóságoknak dönteniük kell az időzítésről, amelynek során figyelembe kell venni a konvergencia-kritériumok teljesítésével együtt járó áldozatokat és az euró bevezetéséből származó többletelőnyöket. Vizsgálataim alapján megállapítom, hogy a lehetséges csatlakozási stratégiák közül Magyarország számára az először a reál konvergencia megerősítését megcélzó, majd később egy stabilabb gazdasággal az euró bevezetését kitűzött tartom a legjobbnak.

Magyarországnak nemcsak azzal kell számolnia, hogy minimum ugyanolyan szigorú keretek között kell majd teljesítenie a konvergencia-kritériumokat, mint ahogy ez az eurózóna 17 tagja esetében a múltban megtörtént, hanem egy fokkal nehezebb is lesz a helyzete, mivel tagállami visszaélésekre került sor, illetve az elmúlt években a magyar gazdaságpolitika tartósan elvesztette hitelét. Mindezek miatt is Magyarországnak azt kell célul kitűznie, hogy kényelmesen teljesítse az euró bevezetéséhez szükséges előírásokat.

Hasonlóan az előző gondolathoz, a GMU elmúlt jó egy évtizedének egyik legfontosabb tapasztalatának azt tartom, hogy nem elegendő éppen, hogy teljesíteni a konvergencia-kritériumokat, mert több eurózónabeli tagállam példája mutatja, hogy ezen országok később nem lettek sikeresek az eurózónában. A vizsgálataim ezen túl megerősítették azt a hipotézisemet, hogy annak érdekében, hogy Magyarország kényelmesen teljesíthesse a konvergencia-kritériumokat, óriási változásoknak kell a magyar gazdaságban bekövetkezni, szerkezeti reformokat kell végrehajtani és stabil növekedési pályára kell állítani a gazdaságot. Mindebből következik, hogy 2010-ben a magyar gazdaságnak rövid és középtávon véleményem szerint nincs esélye az euró bevezetésére és egy arra irányuló kísérlet, hogy pár éven belül azt bevezessük, jó eséllyel csak oda vezetne, hogy problémákkal terhes tagja lennénk az eurózónának.

A magyar gazdaságpolitika döntéshozói számára a legfontosabb üzenet, hogy az euró bevezetéséről konkrétan csak akkor érdemes és szabad beszélni, ha a gazdasági döntéshozók konzekvensek, a gazdaságpolitika hiteles és a döntéshozók a fenntartható konvergencia magas fokának fokozatos elérésére törekcszenek. Az euró bevezetésével kapcsolatos első érdemi lépésekre (ERM II-es

csatlakozás) csak akkor szabad sort keríteni, ha a magyar gazdaság helyzete tartósan stabilizálódik és emellett az ország stabil világgazdasági környezetben működhet.

Úgy vélem, hogy az elmúlt évtized sorozatos gazdaságpolitikai hibái után Magyarország számára az elsődleges feladat most a reformok végrehajtása, a gazdaság talpra és tartós növekedési pályára állítása, illetve a gazdaságpolitika és a forint hitelességének visszaszerzése. Minden ezzel ellentétes irány csak időben kitolja az euró magyarországi bevezetésének lehetőségét.

Az eddigi tagállami tapasztalatok tanulmányozása alapján kijelentem, hogy az euró magyarországi bevezetése komoly gazdasági és társadalmi áldozatokkal jár majd, szükség lesz az oly sokszor hiányzó összefogásra. A forint euróra cserélése egyrészt a magyar gazdaságtörténet kiemelkedő fejezete lesz annak komplexitása, össz-társadalmi és -gazdasági jelentősége miatt, másrészt pedig egy újabb lehetőség lesz az ország számára, hogy a gazdasági fejlettség terén újra esélye legyen közelebb kerülni az európai átlaghoz.

A továbbra is alacsony színvonalú általános pénzügyi kultúra és a gyenge bankkapcsolat miatt az euró bevezetése a lakosságtól felkészülést és alkalmazkodást fog megkövetelni.

A vizsgálataim eredményeképpen megállapítom, hogy az euró bevezetésére való felkészülésnek várhatóan komoly költségei lesznek a vállalati szektor számára, ugyanakkor az egyszeri alkalommal felmerülő költségtelekkel szemben jelentős hosszú távú profítnövekedéssel számolhatnak a vállalatok az értekezésben bemutatott gazdasági előnyök és lehetőségek kiaknázása révén.

Vizsgálataim megerősítették azt a hipotézisemet, miszerint az euró bevezetésének az eurózóna tagállamaiéhoz hasonló, de volumenében várhatóan szerényebb hatásai lesznek a magyar pénzügyi rendszerre. Ennek oka, hogy a magyar pénzügyi szektor szorosan kapcsolódik az EU tagállamok pénzügyi szektoraihoz, illetve fejlődése az eurózóna pénzügyi rendszeréhez konvergál. A magyar pénzügyi rendszer tekintetében folytatott vizsgálataim alapján kijelentem, hogy a GMU-csatlakozás közép- és hosszú távon várhatóan katalizátorként fog hatni és megerősíti a már fennálló folyamatokat és trendeket a szektorban. Az eurózónán belül várhatóan jelentősen megnő a szektoron belüli piaci verseny, ez várhatóan nyomás alá helyezi a profitabilitást és növekvő földrajzi diverzifikációhoz és nemzetköziesedéshez, illetve megnövekedett konglomerációkhoz és összeolvadásokhoz, felvásárlásokhoz vezethet. Az eurózónában lévő anyaintézmények tapasztalatai nagy segítséget nyújthatnak a magyar intézményeknek. A GMU-csatlakozással együtt járó stabil monetáris környezet várhatóan pozitívan hat majd a magyar pénzügyi szektorra

Az euró bevezetésével kapcsolatos gyakorlati aspektusok tanulmányozása alapján látható, hogy az átváltási szabályok alkalmazása, az árak kettős kijelzése, a kiskereskedelem felkészülése és magatartása, a speciális helyzetű emberek kezelése és a különféle berendezések euró-kompatibilissé

tétele területein a magyar hatóságok számára elérhető lesz az összes eurózónabeli tagállam tapasztalata, mely nagyban megkönnyíti majd a magyar felkészülést. Figyelemmel az alacsony pénzügyi kultúrára és arra, hogy a társadalom nem rendelkezik komoly tapasztalatokkal az egész országot érintő ilyen nagy horderejű változásokban, javaslom, hogy az Európai Bizottságnak az euró bevezetése megkönnyítésére hozott ajánlásaiban foglaltak többségét Magyarországon szigorúbban számon kérhető intézkedések formájában írják elő. A kereskedelemben, a pénzügyi szektorban sokszor tapasztalható káros gyakorlatok alapján ugyancsak javaslom, hogy a magyar fogyasztóvédelmi szervezetek a kormányzati szervekkel összefogva dolgozzanak ki akciótervet a fogyasztók tudatos megtévesztésére irányuló magatartás ellen.

Az eurót eddig bevezető tagállamok szakirodalmának tanulmányozása alapján megállapítom, hogy Magyarország számára a forint euróra történő lecserélésekor az eddigi 17 eurózónabeli tagállam tapasztalata várhatóan óriási segítséget jelent, számos területen gyakorlatilag kialakult receptek szerint járhat el az ország.

Végül, a saját modellfejlesztés alapján kijelentem, hogy az eurózónához 3 éven belül történő csatlakozás lehetősége pontosabban előre jelezhető a reálkonvergenciát biztosító tényezőkkel, mint a nominális konvergenciához hozzájáruló mutatókkal. A modellekre alkalmazott, a magyar gazdaságra három lehetséges pályát leíró scenáriók közül csak az optimális bekövetkezése mellett van 2012-ben és 2013-ban esélye az euró bevezetésnek 3 éven belül, minden más scenárió minden más évben negatív eredményt ad. A modellfejlesztés eredménye megerősítette hipotézisemet, hogy amennyiben a gazdaság jelentősen és tartósan nem áll növekedési pályára, úgy nincs esély arra, hogy Magyarország a következő néhány évben bevezesse az eurót.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarország az elmúlt évtizedekben döntően külső forrásokra alapozta növekedését, a növekedés felgyorsulása a külső egyensúly megbillenésével járt együtt. 2008 előtt a külső adósságállomány és az államadósság folyamatosan emelkedett és eközben a reálkonvergencia megtorpant. A 2008-as válság idejére a magyar gazdaság mindezen okokból sérülékennyé vált. A magyar gazdaság tartós növekedését számos strukturális tényező hátráltatta, a 2008-as válság azonban a fennálló problémákat még inkább felerősítette. A válság egyik tapasztalata, hogy az erőteljes külső forrásbevonásra alapozott növekedési modellt követő országoknak jóval mélyebb recessziót kellett elszenvedniük, mint azoknak, amelyek a gazdasági növekedést döntően a belső megtakarításokból finanszírozták. A válságot követő megváltozott világban a nemzetközi befektetők kockázati étvágya még hosszabb ideig nem tér vissza a válság előtti szintre, ezért azzal kell számolni, hogy a magyar gazdaság növekedési modelljét alapvetően át kell gondolni, mivel a korábbiaknál kevésbé elérhető külső források miatt a magyar gazdaság felzárkózása középtávon sem járhat együtt a külső egyensúly jelentős romlásával.

Ebből a helyzetből kell kiindulni a magyar gazdaságnak a 2000-es évek második évtizede elején. Magyarország az EU-hoz történő csatlakozásakor vállalta, hogy a konvergencia folyamatot követően bevezeti az eurót. Az elmúlt évek – más tagállamokban is – egyértelműen megmutatták, hogy az euró bevezetésére egy módon kerülhet sor, ha a felek tényleg elkötelezettek és a fenntartható konvergencia elérését, majd fenntartását tűzik ki célul. Mindez legalább egy évtizede nem prioritás Magyarországon.

Az általam vázolt saját elméletben a fenntartható konvergencia elérése, illetve fenntartása szempontjából kialakuló lehetséges pályák közül Magyarország számára a reálkonvergencia megerősítését megcélzó, majd stabil gazdasággal a csatlakozást kitűzött tartom járható útnak. Magyarországnak azzal kell számolnia, hogy minimum ugyanolyan keretek között, de várhatóan szigorúbb megítélés közepette kell teljesítenie a konvergencia-kritériumokat, mint ahogy ez az eurózóna régi tagjai esetében volt. Magyarországnak azt kell célul kitűznie, hogy kényelmesen teljesítse az euró bevezetéséhez szükséges előírásokat, hogy ezt követően sikeres tudjon lenni az eurózónában.

A saját kutatás prezentálására modellfejlesztést végeztem. Két modellt készítettem (előrejelző és konvergencia modell). A jobb teljesítményt adó előrejelző modell változóinak javulása gyarapodást, növekedést, tőkeerősebb pozíciót biztosítanak a nemzetgazdaság számára, ezért kijelenthető, hogy az eurózónához 3 éven belül történő csatlakozás lehetősége pontosabban előre jelezhető a

reálkonvergenciát biztosító tényezőkkel, mint a nominális konvergenciához hozzájáruló mutatókkal. A két modellre bemeneti változókat definiáltam és ezekre a magyar gazdaság szempontjából szakértői becsléssel 2011-2013 között három scenáriót állítottam fel. A reáltényezőkön alapuló előrejelző modell becsült kimenetelei konzervatívabbak, így az ezen alapuló előrejelzést szakmailag hosszabb távon stabilabbnak, megbízhatóbbnak tartom. Ez alapján megállapítható, hogy amennyiben a gazdaság jelentősen és tartósan nem áll növekedési pályára, úgy nincs esélye annak, hogy a következő néhány évben bevezetésre kerüljön Magyarországon az euró. Az általam végzett modellfejlesztés megerősítette azt a nézetemet, hogy Magyarország számára a kívánatos stratégia az, hogy el kell kerülni az euró gyors bevezetését és inkább a reálgazdaság helyzetét kell stabilizálni, majd erősíteni. Csak ezután és megfelelően stabil makrogazdasági fundamentumokkal szabad megkísérelni belépni az eurózónába.

Magyarország számára a forint euróra történő lecserélése számos kihívással fog együtt járni, ugyanakkor az eddigi 17 tagállam tapasztalata várhatóan óriási segítséget jelent majd. Az euró bevezetése komoly gazdasági és társadalmi áldozatokkal jár majd, szükség lesz a Magyarországon oly sokszor hiányzó összefogásra az euró sikeres bevezetéséért. Megéri vállalni a rövidebb távú áldozatokat, hiszen az euróra történő átállás várhatóan egy újabb lehetőséget ad Magyarország számára, hogy a gazdasági fejlettség terén újra közelebb kerüljön az európai átlaghoz.

**AZ ÉRTEKEZÉS SZERZŐJÉNEK A TÉMAKÖRHÖZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓI,
TUJDOMÁNYOS AKTIVITÁSA**

Tudományos folyóirat cikkek idegen nyelven

János Soós – Mária Farkas-Fekete: Convergence path of the New Member States: challenges and risks, International Journal of Business, Management and Economics, Vol.1. No.1., 2005, Yasar University, Izmir, Turkey pp. 41-62. ISSN 1306-1097.

János Soós: Impacts of euro adoption on banks in the New Member States, Gazdálkodás Scientific Journal on Agricultural Economics, Special edition no. 19., pp. 144-151., 2007. HU ISSN 0046-5518

Tudományos folyóirat cikkek magyar nyelven

Dr. Tóth László - **Soós János:** Előkészületek az új európai valuta bevezetésére, Bankszemle, XLI. évf. 12.sz, 1997/12 (pp. 1-25) és XLII. évf. 1-2. sz., 1998/1-2. (pp. 1-15.), Budapest HU ISSN 0133-0519

Soós János: Az Európai Központi Bank működésének keretei, Bankszemle, XLIII. évf. 10-11. sz. és 12. sz., 1999/10-11 (pp. 17-43.) és 1999/12 (pp. 15-37.), Budapest HU ISSN 0133-0519.

Soós János: Görögország az eurózónában: a 2000. évi konvergencia-jelentések, Bankszemle, XLIV. évf. 9. szám, 2000/9 (pp. 20-40.), Budapest HU ISSN 0133-0519

Soós János: Az új európai pénzügyi felügyeleti struktúra, Európai Tükör, 2011 (Befogadási nyilatkozat), ISSN 1416-6151

Tudományos konferencia előadás kiadványban megjelentetve idegen nyelven

János Soós: Enlargement of EMU: considerations on the convergence criteria in the New Member States, Yasar University (Izmir) International Conference, Cesme, June 2006, E-conference proceedings cd, Yasar University, Izmir. ISSN 13061089

János Soós: Challenges in fulfilling the convergence criteria in the New Member States, Mendel University Brno, Czech Republic, 2007, „Firm and competitive environment”, pp. 193-199. ISBN 978-80-7302-127-6

Beáta Péter – **János Soós:** Consolidation of public finances in Hungary – Brief discussion on its impacts on investments, Mendel University Brno, Czech Republic, 2007, „Firm and competitive environment”, pp- 187-192., ISBN 978-80-7302-127-6

János Soós: The road to euro: cases of the smaller states, Yasar University (Izmir) International Conference, Cesme, June 2007, E-conference proceedings cd, Yasar University, Izmir.

Tudományos konferencia előadás kiadványban megjelentetve magyar nyelven

Soós János: Az euró bevezetésének tapasztalatai Szlovéniában, XIII. ITF Keszthely, Pannon Egyetem, Konferencia cd kiadvány, p.5, 2007. március.

Péter Beáta - **Soós János:** A KAP finanszírozása, XIII. ITF Keszthely, Pannon Egyetem, Konferencia cd kiadvány, p.5, 2007. március.

Soós János: Az euró bevezetésének tapasztalatai Máltán, XIV. ITF Keszthely, Pannon Egyetem, Konferencia cd Kiadvány, p.5, 2008. április

Szakkönyv, könyvrészlet

Soós János: Az Európai Központi Bank működési keretei, MNB Műhelytanulmányok No. 19., Budapest, 1999. november

(http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnihu_muhelytanulmanyok&ContentID=2897),

Megjelent nyomtatásban: ISSN 1216 9293 p.114

Egyéb folyóiratok

Soós János: Az euró, Forint (MNB lapja), 1998/1., p. 1, Budapest

János Soós – Lauri Taro: The Acceding Countries' economies on the threshold of the European Union, European Central Bank, Monthly Bulletin, February 2004, Frankfurt a.M., online: <http://www.ecb.int/pub/pdf/mobu/mb200402en.pdf>) ISSN 1725-2822 (online) illetve nyomtatott példányban is létezik: ISSN 1561-0136, pp. 45-56. (A társszerzőségről hivatalos igazolást adott ki részemre az Európai Központi Bank).

Egyéb publikációk

Soós János: Az euró – Rövid elméleti és hasznos gyakorlati tudnivalók a közös európai valutáról, MGYOSZ-kiadvány kis- és középvállalkozások részére. Budapest, 2002. január.

János Soós: How monetised is Hungary vis-à-vis Austria?, Weekly review of financial market developments, European Commission, Directorate General Economic and Financial Affairs, ECFIN unit C-1, June 2001, Brussels. p.4